

Forfølgelsesforestillinger?

Professor Mogens Møllergård

Knud Pontoppidan var kun 36 år, da han i 1888 blev leder af Kommunehospitalets psykiatriske afdeling og docent i psykiatri. Han blev betragtet som fagets førstemand, en højt betraget, venlig og kompetent psykiater, der reformerede sin afdeling og holdt fremragende forelæsninger, men allerede i 1897 opgav han det hele efter en voldsom mediestorm, der kritiserede hans embedsførelse. Han følte sig uretfærdigt behandlet, forfulgt af ignoranter, deriblandt forfatterinden *Amalie Skram*, som havde startet fejden.

Amalie Skram (1856-1905) var meget anerkendt for sit moderne forfatterskab, men hun var desværre også noget psykisk instabil i perioder, og i 1894 fik hun efter længere tids søvnbesvær og misbrug behov for sagkyndig hjælp. Hun accepterede en psykiatrisk indlæggelse, men fortrød det hurtigt, da hun befandt sig dårligt på afdelingen og var svært belastet af alle dens restriktioner. Der var brevcensur og begrænset kontakt til omverdenen, hendes ægtefælle blev frarådet besøg, og lægesamtalerne var højst utilfredsstillende. Overlægen havde magten i alle forhold, og alle patientens protester blev tolket som tegn på sygdom. Efter 25 døgn indlæggelse blev hun flyttet til Skt. Hans Hospital uden at være blevet spurgt.

Året efter udgav hun to nøgleromaner: »Professor Hieronimus« og »Paa Sct. Jørgen«, der skildrede hendes aktuelle erfaringer [1]. Beskrivelsen af *Knud Pontoppidan* var overmåde

kritisk – han blev beskrevet som arrogant og uindfølelse. *Amalie Skram* havde tydeligvis følt sig forfulgt, og hun oplevede det som om ægtefælle, huslæge og overlæge havde rottet sig sammen imod hende.

Bøgerne vakte stor opsigt, og de københavnske aviser benyttede anledningen til at angribe *Pontoppidan* for hans embedsførelse (Figur 1). Han havde i begyndelsen af 1890'erne haft nogle »celebre« sager, hvor bl.a. en komtesse og en ældre etatsråd med forfølgelsesforestillinger var blevet indlagt mod deres vilje – og disse sager blev nu trukket frem. Man påstod, at overlægen havde misbrugt sin stilling, og flere jurister med tilknytning til universitet og det politiske liv turde tilsyneladende ikke udelukke denne mulighed. Der var tale om en regulær hetz, og sagen gav anledning til ophidsede debatter i både Magistrat og Rigsdag. Nu var det *Pontoppidans* tur til at føle sig forfulgt.

Han tav indtil 1897, hvor han udsendte et forsvarsskrift med den lidt patetiske titel »6. Afdelings Jammersminde« [2]. Han beklagede, at smædekampagnen også havde ramt hans personale, men han opfattede den først og fremmest som et angreb på hele lægestanden »den stand, som jeg har den ære at tilhøre«. Han tilbageviste alle *Amalie Skrams* anklager, men hans bitterhed rettede sig først og fremmest mod pressen og de forskellige sagkyndige, der burde kende psykiatriske afdelings vilkår. De burde også vide, at tvangsforanstaltninger kan være nødvendige over for psykotiske patienter.

Jammersmindet er meget velformuleret, men en nutidig læser må undre sig over nogle bitre og selvhenførende bemærkninger, der falder uden for en almindelig saglig argumentation, og man kan spørge sig, om *Pontoppidans* forestillinger om forfølgelse egentlig er ganske rationelle og velbegrundede? Burde han have haft psykiatrisk bistand?

Affæren har gennem 100 år været genstand for mange tolkninger, men det centrale problem er den formynderrolle, som psykiateren må påtage sig. Samfundet tildeler ham en magtstilling og dermed et særligt ansvar, men selv når tvangen er velbegrundet, kan den erfaringsmæssigt give anledning til vrangforestillinger, dengang som nu.

Pontoppidan rejste til Risskov, men efter få års forløb lagde han den kliniske psykiatri bag sig og blev professor i retsmedicin i København. Han døde i 1916, hans tidligere patient *Amalie Skram* døde i 1905. Loven om sindssyge personers hospitalsophold blev først gennemført i 1938.

Korrespondance: Mogens Møllergård, Fjordparken 16, DK-4000 Roskilde.
E-mail: meller@newmail.dk

Litteratur

1. Skram A. Professor Hieronimus. København: Gyldendals forlag, 1895.
2. Pontoppidan K. 6te Afdelings Jammersminde: København: Th. Linds Efterfølger, 1897.

